

*Dr Danica Popov, redovni profesor
Pravnog fakulteta u Novom Sadu*

STICANJE PRAVA SVOJINE OKUPACIJOM STVARI

Sažetak: *Predmet ovog rada je sticanje prava svojine na ničijim stvarima zasnivanjem državnine na njima sa namerom da se prisvoje (okupacija). Objekt okupacije prema Zakonu o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, mogu biti samo pokretne stvari i to samo one koje je vlasnik napustio. Stvar se smatra napuštenom kada je njihov dotadašnji vlasnik na nedvosmislen način izjavio pravno relevantnu volju da se odriče prava na njoj. Svojina na stvari se napušta kada je njen vlasnik, svesno odbaci, čime ona dobija svojstvo ničije stvari. Ničije stvari mogu biti, izvorno ničije, koje nisu nikome pripadale u svojinu, u napuštene (derelinkvirane) stvari, koje su bile nečiji objekt prava svojine, ali kojih se vlasnik odrekao. Izjavu o odricanju može dati samo poslovno sposobno lice. Odricanje od prava svojine ne nepokretnostima daje se u posebnom postupku pred sudom, dok za odricanje od prava svojine na pokretnim stvarima zakon ne propisuje posebnu formu. Na napuštenoj, derelinkviranoj stvari, pravo svojine stiće se jednostranim aktom pribavioca, koji se manifestuje u zasnivanju neposredne državnine sa namerom da se stvar prisvoji za sebe. Okupacijom se može steći pravo svojine samo na napuštenim pokretnim stvarima, dok nepokretnosti po sili zakona postaju državna svojina. Na ničijim stvarima koje se ne smatraju napuštenim (izvorno ničije stvari), pravo svojine može se steći, samo na osnovu zakona, odnosno, posebne dozvole nadležnog organa, u granicama utvrđenih dozvolom. Na stvarima veće vrednosti i onima koje su od posebnog značaja za društvenu zajednicu sticanje prava svojine uzimanjem u državinu (okupacija), nije dozvoljeno. Stoga je Zakonom o osnovama svojinsko-pravnih odnosa predviđeno da se okupacijom može steći svojina na napuštenim pokretnim stvarima, osim ako zakonom nije drukčije određeno.*

Ključne reči: *svojina, ničija stvar, napuštena stvar, prisvajanje, državina, okupacija.*

Pojam okupacije

Okupacija predstavlja originaran način sticanja prava svojine, jednostranim aktom pribavioca, na stvarima koje ne pripadaju nikome, (*res nullius*), uzimanjem stvari u državinu, sa namerom da se na njima zasnuje pravo svojine. Okupacija na stvarima koje nemaju vlasnika (*res nullius*), smatra se originarnim načinom sticanja prava svojine, jer je pravni osnov (*iustus titulus*) prisvajanja predviđen zakonom, dok se način sticanja (*modus acquirendi*), sastoji u uzimanju takvih stvari u državinu sa namerom da se na njima stekne pravo svojine.

Opravdanost okupacije tumači se socijalnom potrebom da se ozakoni državina napuštenih stvari. Prvenstveni interes okupanta prepoznaje se u činjenici nezainteresovanosti vlasnika za stvar koja mu je pripadala. Posmatrana kao izraz nezainteresovanosti vlasnika stvari, derelikcija ima za posledicu gubitak prava svojine za dotadašnjeg vlasnika i podobnost takvih stvari (*res nullius*), za sticanje uzimanjem u državinu od strane drugog sticaoca.¹

Nekada je okupacija predstavljala najstariji i najvažniji način pribavljanja prava svojine, ali je vremenom izgubila na značaju, zbog sve manjeg broja stvari koje su se smatrale ničijim. Nekada su se pod ničijim stvarima podrazumevala širok krug stvari, da bi se prema našem pozitivnom pravu svela samo na stvari koje je njihov vlasnik napustio.

Ničijim stvarima (*res nullius*), smatraju se one koje nikada nisu bile u svojini nekog lica (izvorno ničije stvari), ili stvari koje su bile u nečijoj svojini, ali ih je vlasnik napustio (*res derelictae*).

Izvorno ničije stvari, su nekada bile prilično zastupljene, ali su danas svedene na malu meru. Ima mišljenja da je broj izvorno ničijih stvari još uvek veoma veliki, a i sve su veće tehničke mogućnosti da se zasnuje državina na takvim stvarima-mnoga prirodna bogatstva postala su dostupna za prisvajanje. Prisvajanjem se ne mogu steći u svojinu stvari koje se smatraju opštim dobrom, ali obnovljivi delovi materije od kojih se sastoji opšte dobro, mogu se izdvojiti u zasebne stvari koje jesu stvari u stvarnopravnom smislu. Pre svog izdvajanja takva stvar nije nikome pripadala u svojinu (npr. slobodan vazduh), a od izdvajanja u posebnu stvar to je izvorno ničija stvar (npr. vazduh ili voda upakovani u boce).

---

¹ Z. Rašović, *Stvarno pravo*, Podgorica, 2002, str.172.

U ovom slučaju nastala je stvar koja je ničija, ali je istim činom i prisvojena.²

Stvar je napuštena ili odbačena kada je vlasnik manifestovao svoju volju o dobrovoljnom odricanju od dotadašnjeg prava svojine na toj stvari. I ničije i napuštene stvari su *de facto*, ničije stvari (*res nullius*), ali *de iure* sa njima se ne postupa po istom principu. Ničije stvari kao što su: divlje životinje, ribe u rekama jezerima i morima, i drugi životinjski svet, koji je ranije spadao u ovu kategoriju, danas predstavlja prirodno bogatstvo i pribavlja se na način koji određuju posebni zakoni o lovu, ribolovu i sl.

Ne smatraju se napuštenim stvarima one koje su izgubljene (*res perditae*) tj. one koje su protiv volje dotadašnjeg vlasnika izašle iz njegove državine, tako da on više ne zna gde se one nalaze. Ni skrivene stvari (*res absconditae*), kao ni sakriveno blago (*thesaurus*), nisu napuštene stvari. Na ovako izgubljenim, odnosno skrivenim stvarima pravo svojine se stiče na osnovu posebnih pravila, kao što je Uputstvo Vlade FNRJ, o postupanju sa nađenim stvarima, iz 1949 godine. Sticanje prava svojine okupacijom nije moguće ni na pravima, jer pravo bez subjekta ne može postojati.

Okupaciju, kao način sticanja prava svojine poznaju skoro sva zakonodavstva. Prema Švajcarskom građanskom zakoniku, okupacija je način sticanja prava svojine na pokretnim ali i nepokretnim stvarima koje je vlasnik napustio. Da bi nepokretnost postala *res nullius*, potreban je ispis iz registra nepokretnosti, na osnovu izjave o odricanju od prava svojine.³ Nemački građanski zakonik slično švajcarskom, predviđa mogućnost sticanja prava svojine okupacijom na pokretnim i nepokretnim stvarima, s tim što se od švajcarskog zakonika razlikuje po tome što se na napuštenoj nepokretnosti zasniva pravo svojine u korist države uz uslov upisa iste u zemljišne knjige.⁴ Po grčkom građanskom zakoniku (član 1151), poljskom (član 180), kao i našem, Zakonu o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, okupacijom se može steći pravo svojine samo na pokretnim stvarima. Nepokretnosti po našem pravu prelaze u državnu svojinu.

Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (u daljem tekstu ZO-SPO), predviđa sledeće: „Na pokretnu stvar koju je njen vlasnik napustio, pravo svojine stiče lice koje je uzelo tu stvar u državinu sa namerom da je prisvoji (okupacija), ako zakonom nije drukčije određeno. Na nepokretnosti se ne može steći pravo svojine okupacijom“⁵

---

² N. Gavela, *Stvarno pravo*, Zagreb, 1998, str.366.

³ Švajcarski građanski zakonik, član 658.

⁴ Nemački građanski zakonik § 928.

⁵ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, član 32.

Iz citirane odredbe Zakona proizilazi da je pojam ničijih stvari znatno sužen i ograničen samo na napuštene (derelinkvirane) pokretne stvari koje se njihovim uzimanjem u državinu (okupacija) mogu steći u svojinu. Ostale stvari koje se tradicionalno smatraju ničijim (divljač u šumi, ribe, školjke, rakovi u javnim vodama i sl.), su državna svojina i na njima se pravo svojine stiče lovom i ribolovom, na osnovu administrativne dozvole.

Prema Zakonu o lovu, divljač, kojom se smatraju, divlji sisari i ptice, su prirodno bogatstvo, i kao dobro od posebnog interesa, štite se i koriste, na način utvrđen ovim zakonom. Ulovljena divljač i njeni delovi kao što su trofeji i dr. pripadaju u svojinu korisniku lovišta.⁶

Pod ničijim stvarima, na kojima se pravo svojine može steći okupacijom, se u našem pravu smatraju samo one, koje je njihov vlasnik napustio sa voljom da se, na njima odrekne prava svojine.

Ne smatraju se napuštenim one stvari koje je vlasnik morao da napusti u nuždi (požar, poplava i sl.) ili je gubitak državnine nastupio u nekom događaju (saobraćajna nesreća, brodolom, pad aviona itd). Iz navedenog, se može zaključiti da se u našem pravu, okupacijom mogu steći u svojinu, samo ničije, pokretne, stvari kojih se njihov vlasnik odrekao. Okupacijom se ne mogu steći u svojinu, one pokretne stvari, za čije je prisvajanje potrebna dozvola nadležnog organa ustanovljena posebnim zakonima.

Pojam okupacije u rimskom pravu

U rimskom pravu *occupatio* predstavlja sticanje prava svojine na stvarima koje ne pripadaju nikome (*res nullius*) uzimanjem stvari u državinu sa voljom da se prisvoji, (*Quod enim nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur*).⁷

Kao *res nullius* smatrale su se stvari koje nikada nisu imale vlasnika, iako spadaju u *res in commercio*. Tu su nekada spadala nenaseljena zemljišta kao i šume i plodovi sa ovakvih zemljišta i šuma. Docnije su se u ovu kategoriju ubrajale samo: divljač u šumi, ptice i ribe u vodi, tj. sve životinje na zemlji, u moru i vazduhu. Na ovim stvarima čim ih neko uhvati, po opštem pravu postaju njegovo vlasništvo; jer ono što je pre bilo ničije, to po prirodnom razumu pripada onome ko ga okupira (*res nullius cedit occupanti*). Pri tome nije bitno da li je neko divlje životinje i ptice

---

⁶ Zakon o lovu, „Sl.glasnik“, br. 39/93. članovi, 1, 2, 45.

⁷ *Digesta*, 41.1.3.pr. *Gaius libro secundo rerum cottidianum sive aureorum*

uhvatio na svom ili tuđem zemljištu. Međutim, onome koji dolazi na tuđe zemljište da lovi i hvata divljač, vlasnik može, ako mu je stalo do toga, zabraniti da se na njegov posed ulazi. Što god se od ovoga uhvati, to se smatra našim vlasništvom dokle god se drži pod našim nadzorom, ali ako izmakne iz našeg nadzora, i ponovo stekne prirodnu slobodu, vlasništvo se gubi, pa ta životinja pripada onome ko je okupira. Smatra se da je životinja ponovo stekla prirodnu slobodu kada je pobegla, da je ne možemo videti, ili ako je još na vidiku, ako je teško goniti je i uhvatiti ponovo.⁸

Kod životinja koje imaju naviku da odlaze i da se vraćaju, kao što su golubovi, pčele ili jeleni, utvrđeno je pravilo da se one dotle smatraju našim vlasništvom dok imaju naviku da se vraćaju, a čim izgube naviku vraćanja, prestaju biti naše, pa pripadaju onome ko ih okupira. Smatra se da su izgubile naviku vraćanja čim po običaju ne dolaze natrag.

Postavlja se pitanje da li divlja životinja koja je tako ranjena da se može uhvatiti smatra odmah našim vlasništvom. Trebecije je bio mišljenje da ona odmah postaje naša i da se dotle smatra našom dokle god je gonimo, ali ako prestanemo da je gonimo, ona prestaje biti naša i pripada onome ko je okupira. I tako ako ih za vreme dok ih gonimo uhvati drugi, u nameri da od toga sam ima koristi, smatra se da je prema nama učinio krađu. Međutim, većina pravnika nasuprot tome smatra da ona postaje naše vlasništvo tak onda kada je uhvatimo, jer se često može desiti da ih uopšte ne uhvatimo, što je ispravnije mišljenje.

I pčele su divlje po prirodi, pa ako se spuste na naše stablo, pre nego što ih u košnicu zatvorimo, ne mogu smatrati našim, isto onako kao ni ptice koje su na našem stablu svile gnezdo. Stoga, ako ih drugi uhvati (u košnicu), on će postati njihov vlasnik. Roj (pčela) koji je izleteo iz naše košnice, smatra se dotle našim dok ga mi pogledom pratimo i dok ga nije teško hvatati, inače pripada onome ko ga okupira.⁹

Ničijim stvarima se smatraju i stvari koje predstavljaju ratni plen, ostrvo koje se pojavi u moru, kao i stvari nađene na obalama mora, kao što su poludrago kamenje, biseri, školjke i slične stvari, pa se i na njima može steći pravo svojine uzimanjem u državinu.

U kategoriju ničijih stvari ubrajale su se i stvari koje pripadaju strancu (*hostis*), čije pravo svojine nije zagarantovano ugovorom sa Rimom, i stvari zauzete od neprijatelja ne u ratu već pljačkaškim upadima pojedinaца ili grupa privatnog karaktera na neprijateljsku teritoriju. Zauzimanje neprijateljske imovine u ratu ima specifičan naziv, *occupatio bellica*. Po *ius gentium*, je svaki vojnik postajao sopstvenik onog dela neprijateljske

⁸ Justiniani, *Instituones*, 2, 1, 12.

⁹ *Digesta*, 41, 1, 5, 1-4., *Gaius libro secundo rerum cottidianarum sive aureorum*.

pokretne imovine koju zauzme. Zemljišta, a tokom vremena i pokretne stvari zauzete u ratu od neprijatelja, postajali su državna imovina i pojedinci ih nisu mogli pribavljati okupacijom.¹⁰

Posebnu kategoriju stvari koje su se mogle steći okupacijom činile su stvari koje je njihov sopstvenik napustio (*res derelicta*). Da bi se ove stvari stekle u svojinu bilo je potrebno da ih se njihov vlasnik odrekne, tj. da napusti državinu stvari sa namerom da se odrekne prava svojine na njoj. Ukoliko ove namere ne bi bilo, smatralo se da je stvar samo izgubljene ili zaboravljena i na njoj se nije moglo steći pravo svojine okupacijom.

U pogledu okupacije derelinkviranih stvari Prokuleanci su smatrali da svojina ne prestaje sve dok napuštenu stvar treći ne okupira. Međutim ispravnije je mišljenje Sabinovaca da takva stvar odmah po derelikciji prestaje biti svojina onoga ko je napustio, i postaje svojina drugog lica kada je taj uzme u državinu.

Stvari koje su za vreme nepogoda na moru izbačene sa broda, da bi se brod olakšao, nisu se smatrale napuštenima, i dalje se smatralo da pripadaju njihovim vlasnicima, jer nisu odbačene da bi se njihovi vlasnici njih odrekli, nego da bi njihovim izbacivanjem izbegla teža opasnost za brod. Zbog toga onaj ko ih izbačene na obalu ili nađene na moru prisvoji u nameri sticanja koristi, smatra se da čini krađu.¹¹

Okupacija prema Građanskom zakoniku za Kneževinu Srbiju

Građanski zakonik za Kneževinu Srbiju iz 1844. predviđao je mogućnost sticanja prava svojine okupacijom na stvarima koje su ničije. Prema §228, “neke stvari, koje ni u čijoj vlasti nisu, može svako zauzeti i zadržati i tim samim one prelaze u njegovu sopstvenost i on postaje njihovim gospodarom“. Ovo sticanje se u načelu odnosi kako na pokretne tako i na nepokretne stvari.

Da bi se pravo svojine na nepokretnim stvarima steklo okupacijom potrebno je da najpre budu ničije (§228). Pod ničijim stvarima podrazumevaju se dve kategorije stvari. Prvu kategoriju čine stvari koje do okupacije nisu bile ni u čijoj svojini (*res nullius* u užem smislu), a drugu one koje su bile predmet nečijeg prava svojine, ali ih njihov vlasnik kasnije napustio (*res derelictae*).

U izvorno ničije stvari, ubrajaju se takozvana pusta mesta. Nepokretnost koja se može kvalifikovati na ovaj način pribavlja se u svojinu

---

¹⁰ D. Stojčević, *Rimsko privatno pravo*, Beograd, 1985, str.152.

¹¹ *Digesta*, 41,1,9,8.

od strane svakog lica koje je zauzme (okupira).¹² Pod pojmom, pusta mesta podrazumevaju se ona zemljišta koja nikada nisu bila obrađivana. U stvari duge kategorije spadaju prema §230 SGZ, ona zemljišta, koja su ranije bila obrađivana, ali ih je njihov vlasnik kasnije napustio. I takva zemljišta SGZ kvalifikuje kao pusta i dopušta sticanje prava svojine okupacijom sledećim slučajevima:

1. Ako pravog gospodara nema za 10 godina, niti mu se traga i glasa zna, osim ako mu nije bilo moguće vratiti se i javiti se. Tu nemogućnost bi on sam morao da dokaže. Svojina na ovako napuštenom zemljištu pribavlja se prostim zauzimanjem, pod uslovom da je zauzimanje izvršeno pošto je proteklo 10 godina od njegovog napuštanja.

2. Okupacija je dopuštena i pre proteka roka od 10 godina, ukoliko je zemljište potpuno zapušteno, i „u lug obraslo bilo, tako da se moralo ponovo krčiti“.

3. Ako je pravi gospodar, pošto je napustio svoje dobro, doznao da je isto, drugi zauzeo, pa se u roku od godinu dana ne bi vratio. U ovom slučaju se svojina okupacijom zemljišta samo uslovno sticala i pre isteka roka od 10 godina.

Naročiti, kvalifikovani slučaj prisvajanja okupacijom je krčenje šume u zakonom dozvoljenim slučajevima.

Od pribavljanja svojine okupacijom izuzeta su ona javna nepokretna dobra koja služe za upotrebu svima i koja samo delimično mogu biti predmet pravnog prometa (§. 234 i §26).

Na pokretnim stvarima pravo svojine okupacijom može se steći u sledećim slučajevima:

1. Nad izvesnim divljim životinjama (medved, vuk, divlja svinja, lisica, srna, jelen i zec) pribavlja se svojina kada se one uhvate ili ubiju. Isto važi za ptice bez obzira da li su za jelo ili ne (§235). Za lov su postojali posebni propisi u Zakonu o lovu. Prema §236. smatra se da divljač, uhvaćena ili pripitomljena, dotle pripada njegovom držaocu, dok se nalazi u njegovoj vlasti. Čim ona postane nemirna i izmakne se iz njegove vlasti, prestaje i pravo svojine. Takva (odbegla) životinja se i dalje smatra divljom i svako je može hvatanjem ili ubijanjem prisvojiti. I ribe su se smatrale divljim životinjama i mogle su se slobodno loviti osim ako posebnom uredbom pravo ribolova nije zabranjeno ili kome ustupljeno (§237). Što se tiče domaćih, pitomih životinja (konja, volova, ovaca, svinja kao i živine itd.), pravo svojina na njima ne gubi se time što bi životinje izmakle ispod vlasti držaočeve. One i dalje ostaju u svojini dotadašnjeg gospodara i on može svojinskom tužbom tražiti njihov povraćaj

---

¹² Građanski zakonik za Kneževinu Srbiju, §. 229.

(§238). U pitome životinje se prema §239, ubrajaju i golubovi i domaći rojevi pčela. Na rojevima pčela iz domaćeg presada pravo svojine se ne gubi samim tim što je roj izmakao ispod vlasti sopstvenikove, ali se on gubi, ako gospodar roja propusti da za 24 sata da ide za rojem i uhvati ga (§240). Po proteku ovog roka, ko uhvati roj, pribavlja i pravo svojina na njemu, kao i na svakoj drugoj divljači. Šumski roj u grmu smatra se ničijom stvari i podleže slobodnom zauzimanju (§241).

2. Na ribama se u načelu pribavlja svojina takođe okupacijom (hvatanjem) sem ako ribolov nije naročito zabranjen ili dat nekom privatnom licu pod isključiv zakup. I o ribolovu je kasnije bio donet poseban zakon.

Građanski Zakonik je regulisao i neke posebne slučajeve koji se ne smatraju okupacijom i time otklonio pravne dileme u pogledu njihove kvalifikacije. „Ko tuđu pokretnu stvar od propasti spase, (ne postaje njen vlasnik), nego od gospodara stvari ima pravo da traži naknadu troškova i srazmernu nagradu za svoj trud“. Isti princip važi i u slučaju spasavanja stvari od požara, kao i prilikom brodoloma. Ni u jednom od ova dva slučaja nije dopušteno prisvajanje stvari okupacijom.¹³

Od predratnih pravnih propisa Austrijski građanski zakonik je takođe regulisao pitanje sticanja prava svojine okupacijom. „Za stvari koje nikome ne pripadaju, osnov se sastoji u urođenoj slobodi zauzeti ih. Način pribavljanja je prisvajanje, po kome se zauzima ničija stvar sa namerom da se sa njome kao sa svojom postupa“. ¹⁴ Ničije stvari su se mogle slobodno prisvajanjem pribavljati osim ako to ovlašćenje nije posebnim zakonima ograničeno ili ukoliko neka lica nisu imala prvenstvo u prisvajanju. Ovo se naročito odnosilo na lov životinja. Posebnim zakonima je predviđeno ko i pod kojim uslovima ima pravo lova i ribolova, i pravne konsekvence koje on izaziva.

Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru, iz 1888 godine, sadrži sledeća pravila o okupaciji. “Pravilo je: ko prvi zauzme kakvu stvar koja gospodara nema, i to sa namerom da njegova bude, ona već samim tim i postaje prava vlastina (svojina), toga zauzimaoca. Jasno je, dakle, da ne može biti zauzeća one stvari koja svoga vlasnika ima. Pošto u Crnoj Gori, nema zemlje za koju se ne bi znalo čija je, neka niko ne misli, da raskrčiv ili ogradiv međom ili plotom kakvu zemlju on tijekom postaje njen vlasnik Takva zemlja i posle toga, ostaje onoga čija je, pa baš i kad bi je vlasnik i sasvim zapustio“.¹⁵

---

¹³ SGZ, § 255 i 257.

¹⁴ Austrijski građanski zakonik § 381.

¹⁵ Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru, član, 842 i 843.

Za razliku od Građanskog zakonika za Kneževinu Srbiju, Opšti imovinski zakonik za Crnu Goru, ustanovljavao je mogućnost sticanja prava svojine okupacijom samo na pokretnim stvarima. Aprehenzione radnje koje bi imale za posledicu zaposedanje zemljišta, kao što su: raskrčivanje, ili ograđivanje nekog zemljišta, pa čak i kada je ono sasvim zapušteno, ne dovodi do sticanja prava svojine za onoga ko vrši zaposedanje. Znači, nepokretnosti se nisu mogle steći u svojinu okupacijom.

Okupacija prema Zakonu o osnovama svojinsko-pravnih odnosa

Prema Zakonu o osnovama svojinsko-pravnih odnosa (ZOSPO) „na pokretnu stvar koju je njen vlasnik napustio, pravo svojine stiče lice koje je uzelo tu stvar u državinu sa namerom da je prisvoji (okupacija), ako zakonom nije drugačije određeno.

Na nepokretnosti se ne može steći pravo svojine okupacijom“¹⁶

Da bi se steklo pravo svojine okupacijom na osnovu ZOSPO, potrebno je da se ispune sledeći uslovi.

1. Objekat na kojem se okupacijom može steći pravo svojine je samo pokretna stvar. Nepokretnosti se ne mogu steći u svojinu okupacijom.

2. Pokretnu stvar je njen vlasnik napustio, na nedvosmislen način, izražavajući pravno relevantnu volju da želi da je napusti

3. Derelikciju može izvršiti samo poslovno sposobno lice

4. Lice koje okupira tuđu pokretnu stvar mora da preduzme akt prisvajanja. Nije neophodno da poseduje poslovnu sposobnost.

5. Sticalac je ovlašćen da vrši okupaciju napuštene stvari, tzv. slobodna okupacija, jer se u slučaju tzv. okupacije vezane za pravo prisvajanja, ne primenjuje čl. 32 ZOSPO, nego drugi odgovarajući zakoni.

Okupacijom se u našem pozitivnom pravu mogu steći samo pokretne stvari koje je njihov vlasnik napustio, (derelinkvirana stvar). Derelikcija predstavlja akt vlasnika kojim se napušta državina stvari s tim što napuštanje nije dovoljan uslov, već je potrebna i namera da se odrekne prava svojine ne njoj. Namera postoji „kada njen vlasnik na nesumnjiv način izrazi volju da ne želi više da je drži“¹⁷

Za punovažno napuštanje svojine na stvari ZOSPO, predviđa dva uslova: 1. da je vlasnik na nesumnjiv način izrazio volju da stvar više ne želi da drži, i 2. prestanak državine te stvari. Kod napuštanja svojine na pokretnim stvarima potrebna je izjava volje vlasnika da je napušta, kao i sam faktički akt napuštanja stvari njenim odbacivanjem.

¹⁶ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, član 32.

¹⁷ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, član 46, stav 2.

Svojina na pokretnoj stvari se, znači, napušta na osnovu voljnog akta, pri čemu je pri napuštanju državine stvari došla do izražaja i volja da se na toj stvari vlasnik odriče prava svojine. Volja za odricanje od prava svojine mora biti izražena na nesumnjiv način. Sadržina volje o napuštanju neke stvari određuje se prema konkretnim okolnostima. Po pravilu napuštanje prava svojina na nekoj stvari poklapa se sa napuštanjem državine te stvari, ali to na mora uvek biti tako. Moguće je da se vlasnik stvari odrekne svojine na njoj samo delimično i napusti je. Napuštanje stvari od strane vlasnika, ne utiče na prava trećih lica koja na njoj postoje. Za derekiciju nije samo dovoljna volja vlasnika da stvar napusti nego je potrebno i da se izvrši napuštanje državine stvari.

Prema stanovištu usvojenom u našoj sudskoj praksi, da bi došlo do gubitka prava svojine derekicijom nije dovoljno da vlasnik prestane da drži stvar, već je potrebno nesumnjivo manifestovanje volje da stvar napušta i da više ne želi biti vlasnik stvari. Volja o napuštanju stvari i prestanku prava svojine na njoj može se izraziti ne samo izričito već i prećutno tj. takvim ponašanjem (radnjom), po kome se sa sigurnošću može zaključiti da vlasnik više ne želi da drži stvar.¹⁸

Derekicija (napuštanje), je voljna pravna radnja, koju može preduzeti samo poslovno sposobno lice koje je istovremeno ovlašćeno da raspolaže tim stvarima koje želi da napusti. U našoj pravnoj teoriji ima mišljenje da, derekicija predstavlja pravni posao, s tim što se čini ispravnije da je to pravna radnja.¹⁹ Pravna radnja derekicije se ne pretpostavlja nego se za svaki slučaj posebno mora dokazati.

Pravna dejstva derekicije različita su u zavisnosti da li je stvar pokretna ili nepokretna. Dok pokretna stvar postaje ničija, i može se zasnovati pravo svojine okupacijom, derekicijom nepokretnost prelazi u državnu svojinu (čl. 46, stav 3 ZOSPO).

Vlasnik nepokretnosti se može jednostranom izjavom odreći prava svojine na nepokretnosti, (u korist Republike Srbije), ako na njoj nema tereta (na primer, hipoteka, plodouživanje i sl.), osim stvarnih službenosti. Izjava o odricanju daje se pred sudom i služi kao osnov za upis u javnu knjigu o evidenciji nepokretnosti i pravima na njima. Od podnosioca izjave će se, pre njenog potpisivanja zatražiti da podnese izvod iz javne knjige o evidenciji nepokretnosti i pravima na njima, odnosno drugu odgovarajuću ispravu na osnovu koje se utvrđuje da je on vlasnik predmetne nepokretnosti. Sud će potpisano izjavu, zajedno sa priloženim ispravama,

---

¹⁸ Presuda Vrhovnog suda Vojvodine, Rev. 363/90 od 23.V 1990.

¹⁹ D. Stojanović, Dimitar Pop Georgiev, Komentar Zakona o osnovama svojinsko pravnih odnosa, Beograd, treće prošireno izdanje, čl.32, str.106.

dostaviti Republičkoj direkciji za imovinu Republike Srbije radi pokretanja postupka za uknjižbu i određivanje načina korišćenja predmetne nepokretnosti.²⁰

Do donošenja Zakona o prometu nepokretnosti, jednostrana izjava o odricanju od prava svojine na nepokretnosti davala se opštinskom organu uprave nadležnom za imovinskopravne poslove, i to usmeno na zapisnik ili ispravom overom od strane nadležnog organa. Uz ovu izjavu bilo je potrebno priložiti dokaz o svojini i nepostojanju tereta. To je najčešće bio izvod iz zemljišnih knjiga. Moglo je biti i pravosnažno rešenje doneto na osnovu odgovarajućih zakona. U nedostatku ovog rešenja, odricanje se vršilo na osnovu potvrde izdate od strane opštinskog organa uprave zaduženog za imovinskopravne poslove, kada vlasnik dokaže postojanje jednog od pravnih osnova za pribavljanje prava svojine.

Derelikciju nepokretne stvari treba razlikovati od poklona koji se učini u korist društvene zajednice. Derelikcija je jednostrani pravni akt i zato nije potrebna izjava volje predstavnika organa društvene zajednice. Pravna dejstva derelikcije, prelazak nepokretnosti u državnu svojinu, nastaju po sili zakona. Za prelazak nepokretnosti u državnu svojinu derelikcijom, neophodan je i upis u javne registre o evidenciji nepokretnosti. Nasuprot tome, poklon je dvostrani pravni posao i za sticanje prava svojine potrebna je saglasnost poklonoprimca (predstavnika društvene zajednice), kao i upis prava na nepokretnosti u javne knjige. Poklon se pod određenim uslovima može opozvati (revokacija poklona), dok je izjava o derelikciji neopoziva i može se napadati samo po opštim pravilima o manama izjavljene volje (zabluda, prevara) ili zbog nedostatka poslovne sposobnosti.

Nasuprot derelikcije, za okupaciju nije potrebna izjava volje okupanta, nego samo zasnivanje državnine na napuštenim stvarima.

Čin prisvajanja predstavlja uzimanje stvari u državinu (aprehenziona radnja), ali ne u bilo kakvu državinu, nego u neposrednu državinu, sa namerom da se stekne svojina na toj stvari. Čin uzimanja stvari u državinu koja nije neposredna i preduzeta sa namerom prisvajanja ne dovodi do sticanja prava svojine. Isto tako, neće se smatrati aktom prisvajanja ni onaj koji je preduzet sa namerom da se stvar prisvoji, ali volja s kojom je preduzet iz nekog razloga nije pravno relevantna.²¹

Napuštene stvari u načelu mogu okupirati, (zasnovati državinu na njima), sva fizička i pravna lica s tim što nije neophodno da budu poslovno sposobna. Za napuštene stvari važi načelo slobodne okupacije, jer ih

---

²⁰ Zakon o prometu nepokretnosti, "Sl.glasnik, RS", br.42/98, čl.16.

²¹ N. Gavela, Stvarno pravo, Zagreb,1998, str.366.

mogu zauzeti sva lica, osim ako posebnim zakonom nije nešto drugo predviđeno. Posebnim zakonom, se može utvrditi da okupaciju pojedinih stvari mogu vršiti samo za to ovlašćene lica. U pravnoj teoriji se ovaj vid okupacije naziva, *ius iacentes*-okupacija vezana uz pravo na prisvajanje.²²

Posebno pravo na prisvajanje neke vrste stvari stiće se na osnovu normi posebnih zakona, i važi za određena lica koje ispunjavaju zakonom određene pretpostavke, ili ga je određenom licu dala nadležna vlast svojim aktom-odobrenjem (na primer, prisvajanje na osnovu dozvole za lov, ribolov i sl.). Lica koja imaju pravo na prisvajanje, mogu u granicama ovlašćenje koja imaju na osnovu, zakona ili posebne dozvole ovlašćenog organa, sticati pravo svojina na stvarima na koje se to pravo odnosi.

Pravo na prisvajanje (pravo na okupaciju, *Aneignungsrecht*), predstavlja preobražajno pravo nastanka, koje ovlašćuje svog titulara da određenu vrstu stvari može steći prisvajanjem. Pravo na prisvajanje nije stvarno pravo, jer ne daje njegovom titularu nikakvu pravnu vlast na stvari, nego ga samo ovlašćuje da prisvajanjem stekne stvar. Ako bi za sticanje prava svojine prisvajanjem neke stvari, sticalac trebalo da ima pravo na prisvajanje utvrđeno zakonom ili nekim drugim pravnim aktom, a preduzme čin prisvajanja te stvari, bez tog prava, tim činom nije stekao pravo svojine nego samo državinu (na primer, krivolovac ulovi životinju na koju nema pravo i sl). Isto važi i za lica koje ima pravo na prisvajanje, ali preduzme čin prisvajanja drugih stvari ili prekorači granice prava prisvajanja.²³

Pored navedenog prava na lov i ribolov, gde se prisvajanje stiće na osnovu zakona ili odluke nadležnog organa, jedan od slučajeva napuštenih stvari utvrđen posebnim zakonom predstavlja, olupina broda koji je napušten (abandon) ili tovar koji je zbog opasnosti koja je pretila brodu bačen u more ili reku. Prema Zakonu o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, predviđena su posebna pravila o sticanju prava svojine na odbačenim stvarima. “Brodar može, prema svojoj oceni u svako doba i bilo gde da iskrea, a ako se radi o ugrožavanju lica, broda, tereta na brodu i životne sredine, i da baci teret koji je bez njegovog znanja ukrcao kao i teret koji je neispravno i nepotpuno označen. Potonula stvar, na kojoj postoji pravo svojine, a koja nije izvađena u roku od 10 godina, od dana kada je potonula, postaje imovina Republike Srbije.”²⁴

---

²² B. Vizner, Komentar Zakona o osnovnim vlasničkopравnim odnosima, Zagreb, 1980, čl.32, str. 198.

²³ N. Gavela, Stvarno pravo, Zagreb, 1998, str. 369.

²⁴ Zakon o pomorskoj i unutrašnjoj plovidbi, „Sl. list SRJ“, br.12/98, čl.603, 828.

Iz citirana zakonske odredbe evidentno je da objekt okupacije ne mogu biti stvari koje su odbačene sa broda, jer u slučaju da ih ovlašćeni subjekt ne izvadi o određenom roku one prelaze u državnu svojinu.

Okupacija ja isključena i na stvarima veće vrednosti, kao i onima koje su od posebnog značaja za društvenu zajednicu. Zato je Zakonom o osnovama svojinsko-pravnih odnosa predviđeno da se okupacijom može steći pravo svojine na napuštenim stvarima „ako zakonom nije drukčije određeno.”²⁵

Okupacija i u buduće treba da ispunjava cilj radi kojeg je i ustanovljena. Ona predstavlja originaran način sticanja prava svojine na osnovu činjenica utvrđenih zakonom. Okupacijom kao originarnim načinom sticanja prava svojine, postojeće faktičko stanje nastalo kao posledica napuštanja svojine od strane njenog vlasnika, prerasta u pravno stanje, činjenicom da je drugo lice uzima u državinu sa namerom prisvajanja. Prisvajanje napuštene stvari koje se njen vlasnik odrekao, zasnivanjem samostalne i neposredne državine od strane njenog zauzimaoca, dovodi do nastanka prava svojine. Novo pravo svojine potiskuje staro, koje je prestalo usled nezainteresovanosti ranijeg vlasnika da svoje pravo vrši, i volje da stvar napusti (odricanje od prava svojine), koja je izražena na nesumnjiv način. Sticanje prava svojine okupacijom odnosi se samo na ničije pokretne stvari, koje je njen vlasnik napustio, ako zakonom nije drukčije određeno.

---

²⁵ Zakon o osnovama svojinsko-pravnih odnosa, član 32. stav 1.

*Danica Popov, Ph.D. Full Professor
Novi Sad, Faculty of Law*

Ownership acquired by occupation

Abstract

Occupation is taking possession of a thing belonging to nobody (*res nullius*), but capable being owned. Occupation is originally title to ownership, because person entitled does not take from any predecessor. The things ownerless might be one which never belonging to somebody, or abandoned by previous owner. Things without an apparent owner in which no one claims a property, such as wild animal, fish, wild birds etc. belongs to somebody who has a permission by Law, to hunt it. Property that has been abandoned become *res nullius*, and a person taking possession of it therefore acquires a lawful titles. In Serbian Law occupation is possible only on movable and abandoned things, by occupant who is taking possession on it, in order to become owner. Immovables is not suit to acquired by occupation. If immovables become *res nullius* the ownership on it belongs to the State of Serbia.